

Sygn. akt II UK 398/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. D., W. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

z udziałem zainteresowanej D. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. i J.D.

o ustalenie braku odpowiedzialności za zobowiązania spółki z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 27 maja 2010 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawców od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 16 czerwca 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Decyzjami z dnia 30 listopada 2007 r. II Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że A.D. oraz W. D. jako byli członkowie zarządu „D.” Spółka

z o.o. odpowiadają całym swoim majątkiem solidarnie za zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w okresie od grudnia 2001 r. do marca 2002 r., które wynoszą ogółem 126.457,38 zł. W uzasadnieniu podał, iż zadłużenie Spółki „D.” za okres i wysokościach wskazanych w zaskarżonych decyzjach powstało w okresie, w którym wskazane osoby pełniły funkcje członków zarządu spółki, a zobowiązania z tytułu składek są zobowiązaniami publicznoprawnymi i z tego względu umowa zbycia udziałów w spółce, jak też przejęcie zobowiązań spółki przez nabywcę nie miała wpływu, na zakres obowiązku członków zarządu za zobowiązania spółki powstałe w okresie pełnienia przez nich funkcji. Organ rentowy wskazał również, że egzekucja wobec spółki okazała się bezskuteczna, gdyż wyczerpane zostały wszystkie sposoby egzekucji w stosunku do całego ujawnionego majątku spółki, a członkowie zarządu nie udowodnili okoliczności zwalniających ich od odpowiedzialności za zobowiązania składkowe Spółki pomimo, że wiedzieli o istniejącym zadłużeniu Spółki w okresie pełnienia swoich funkcji.

A. D. oraz W. D. złożyli odwołanie od tych decyzji. Wnieśli o ich zmianę poprzez uchylenie obowiązku zapłaty kwoty 100.380,01 zł z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne za okres od grudnia 2001 do marca 2002, zapłaty kwoty 19.105,04 zł tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od 12/2001 - 03/2002 oraz zapłaty kwoty 6.972,33 zł z tytułu nieopłaconych składek na Fundusz Pracy i Fundus Gwarantowanych świadczeń Pracowniczych za wyżej wskazany okres jako świadczeń nienależnych i przedawnionych. W istocie wnioskodawcy wnieśli o ustalenie, że odpowiedzialność za zobowiązania „D.” Spółka z o.o. nie ponoszą.

Wyrokiem z dnia 9 stycznia 2009 r. Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i ubezpieczeń Społecznych w G. oddalił odwołanie A. i W. D. od wskazanych decyzji.

W wyniku apelacji wnioskodawców Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 16 czerwca 2009 r. oddalił apelację uznając ją jako bezzasadną. Dokonując analizy zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz twierdzeń zawartych w apelacji Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego zarówno w zakresie poczynionych ustaleń

faktycznych, jak i rozważań zawartych w pisemnych motywach orzeczenia. W uzasadnieniu wskazał, że przepisy ustawy Ordynacji podatkowej, w zakresie regulującej odpowiedzialność osób trzecich za nieopłacone składki na ubezpieczenia społeczne, mają charakter przepisów prawa materialnego, co oznacza, iż winny być zastosowane w brzmieniu obowiązującym w czasie powstania zaległości, to jest według stanu prawnego z 2001 r. W okresie, którego dotyczy przedmiotowa sprawa art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 137, poz. 926 ze zm.) stanowił, że za zaległości podatkowe spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem członkowie jej zarządu, jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, chyba że członek zarządu wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono upadłość lub wszczęto postępowanie układowe albo że niezgłoszenie upadłości oraz brak postępowania układowego nastąpiły nie z jego winy, bądź też wskaże on mienie, z którego egzekucja jest możliwa. Odpowiedzialność członków zarządu spółki obejmuje zobowiązania, które powstały w czasie pełnienia przez nich obowiązków członków zarządu spółki. Sąd pierwszej instancji trafnie ustalił, że w okresie pełnienia przez A. i W. D. funkcji członków zarządu Spółki zaistniały warunki odpowiedzialności przewidziane we wskazanym wyżej art. 116 Ordynacji podatkowej. Sąd meriti przyjął, iż został spełniony pierwszy z tych warunków tj. ustalił, że egzekucja należności w postaci składek ubezpieczeniowych przeciwko spółce okazała się bezskuteczna. Sąd przyjął, iż prowadzona w 2006 r. Egzekucja Przez Komornika Sądowego przy sądzie rejonowym w G. okazała się bezskuteczna, Spółka posiadała co prawda majątek w postaci nieruchomości położonej w miejscowości G., jednak oba wyznaczone terminy licytacji nie doszły do skutku wobec braku nabywcy na nieruchomość. Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska skarżących odnośnie zwolnienia członków zarządu z odpowiedzialności za zobowiązania spółki wskutek wskazania majątku spółki w postaci wyżej wymienionych nieruchomości. Biorąc pod uwagę trudności w sprzedaży nieruchomości Sąd uznał, że egzekucja z wskazanej przez wnioskodawców nieruchomości spółki wycenionej na 400.000 zł nie doprowadzi do zaspokojenia należności organu rentowego. Prowadzona przez Dyrektora Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych egzekucja z wierzytelności pieniężnych spółki na

podstawie wystawionych tytułów wykonawczych także nie doprowadziła do wyegzekwowania należności z tytułu składek. Sąd pierwszej instancji dokonał ustaleń, że w okresie, w którym wnioskodawcy pełnili funkcję członka zarządu, spółka ta zaprzestała płacenia długów, a jej majątek nie wystarczał na zaspokojenie długów. Przesłanki uwolnienia się przez członków zarządu spółki od odpowiedzialności za zobowiązania sprowadzają się do wykazania należytej staranności w działaniach zmierzających do wszczęcia postępowania upadłościowego. Nie spełnia tego wymagania podjęcie stosownych czynności w warunkach niweczających cały sens postępowania upadłościowego, co wynika wprost z treści przepisu, w którym mowa o zgłoszeniu wniosku we właściwym czasie. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie budziło żadnych wątpliwości, że stan faktyczny niniejszej sprawy dawał podstawy do stwierdzenia trwałego zaprzestania przez spółkę, spłacania zobowiązań wobec organu rentowego, co generowało konieczność wszczęcia postępowania, którego celem jest ochrona prawna interesów wierzycieli, a czego skarżący bezpodstawnie zaniechali w skutek nie złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Ponadto wnioskodawcy reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika nie wykonali zobowiązania Sądu i nie przedłożyli dokumentacji finansowo-księgowej spółki, bilansów (sprawozdań okresowych) z działalności spółki, nie zostały pozyskane dokumenty, które mogłyby obrazować sytuację majątkową spółki od 2001 r. i stanowić podstawę faktyczną do wyłączenia odpowiedzialności wnioskodawców za długi spółki. Wnioskodawcy nie wykazali zatem braku winy w zakresie niezgłoszenia wniosku o upadłość spółki, a w sprawie nie zaistniały przesłanki zwalniające członków zarządu od odpowiedzialności, o których mowa w art. 116 Ordynacji podatkowej. Wbrew twierdzeniom apelujących od takiej odpowiedzialności nie zwalniała ich sprzedaż udziałów Spółki J. D. w dniu 26 kwietnia 2002 r. albowiem zaskarżone decyzje obejmowały okres od grudnia 2001 r. do marca 2002r., a zatem przed zbyciem udziałów, kiedy członkami zarządu byli A. i W. D.

Wyrokowi temu skarżący A. i W. D. w skardze kasacyjnej zarzucają naruszenie przez Sąd drugiej instancji prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie oraz przepisów postępowania w sposób mający istotny wpływ na wynik sprawy, mianowicie:

- naruszenie prawa materialnego - art. 116 § 1 w związku z art. 116 § 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (j.t.: Dz.U. z 2005 r. Nr 8 poz. 60 ze zm.) przez niewłaściwe jego zastosowanie, wynikające z przyjęcia, że przepis ten stanowi podstawę do ustalenia odpowiedzialności skarżących za zobowiązania spółki w sytuacji, gdy w toku postępowania Sąd nie ustalił, kiedy należało oczekiwać zgłoszenia upadłości lub wszczęcia postępowania upadłościowego, tj. jaki był „właściwy czas” na zgłoszenie takiego wniosku - czy kondycja finansowa spółki na dzień powstania zaległości podatkowych uzasadniała wystąpienie z takimi wnioskami;

- naruszenie prawa materialnego - art. 6 k.c. przez obciążenie skarżących negatywnymi skutkami nie wystąpienia z wnioskiem o powołanie biegłego oraz nie przedstawienia dokumentacji księgowej spółki dla ustalenia, czy kondycja finansowa spółki uzasadniała wystąpienie z wnioskiem o ogłoszenie upadłości, w sytuacji, gdy obowiązek ustalenia tej okoliczności spoczywał na organie finansowym - ZUS, przed wydaniem decyzji o ustaleniu odpowiedzialności wnioskodawców za zobowiązania spółki, a w toku postępowania sądowego zostało wykazane, że wnioskodawcy nie dysponują przedmiotową dokumentacją jak również nie posiadają wiedzy o aktualnym miejscu, w którym się ona znajduje, w konsekwencji dowolnego przyjęcia przez Sąd, że kondycja Spółki w dacie powstania zaległości podatkowych uzasadniała wystąpienie z wnioskiem o ogłoszenie upadłości;

- naruszenie prawa procesowego - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 §1 k.p.c. i art. 387 § 1 k.p.c. przez brak w uzasadnieniu wyroku ustalenia, na jakiej podstawie Sąd przyjął odpowiedzialność członków Zarządu Spółki za jej zaległości podatkowe w sytuacji, gdy jednocześnie stwierdził, że dla przyjęcia tej odpowiedzialności niezbędne jest uprzednie „wyjaśnienie i ustalenie daty, kiedy należało oczekiwać zgłoszenia upadłości lub wszczęcia postępowania upadłościowego”, a takie wyjaśnienie i ustalenie w toku postępowania sądowego nie nastąpiło oraz ustosunkowania się do zarzutu podniesionego w punktach 2 i 3 apelacji skarżących odnośnie błędnej oceny okoliczności faktycznych dokonanej przez Sąd pierwszej instancji w zakresie wartości majątku spółki na dzień sprzedaży udziałów przez

skarżących, co skutkuje brak podstaw do ustalenia, czy Sąd drugiej instancji przy wyrokowaniu rozważał wyżej podniesione zarzuty.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona, w szczególności w części dotyczącej naruszenia przez Sąd drugiej instancji prawa materialnego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 116 § 1 w związku z art. 116 § 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (j.t.: Dz.U. z 2005 r. Nr 8 poz. 60 ze zm.) poprzez ustalenie odpowiedzialności skarżących za długi Spółki sytuacji, gdy w toku postępowania Sąd nie ustalił, kiedy należało oczekiwać zgłoszenia upadłości lub wszczęcia postępowania upadłościowego, tj. jaki był „właściwy czas” na zgłoszenie takiego wniosku - czy kondycja finansowa spółki na dzień powstania zaległości podatkowych uzasadniała wystąpienie z takimi wnioskami.

Zarzucając naruszenie wymienionych przepisów skarżący nie biorą pod uwagę okoliczności, że między uregulowaniami Ordynacji podatkowej oraz Prawa upadłościowego nie zachodzi bezpośredni związek, w tym znaczeniu, że pojęcie „we właściwym czasie”, użyte w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej należy rozumieć wprost jako termin złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, przewidziany w art. 5 Prawa upadłościowego. Przede wszystkim należy zauważyć, że przepisy Ordynacji podatkowej nie odsyłają wprost do Prawa upadłościowego w związku z czym brakuje dogmatycznej podstawy do przyjmowania takiego bezpośredniego związku między wymienionymi uregulowaniami. Ponadto, różny jest przedmiot regulacji wymienionych aktów prawnych, a w związku z tym również ich cel i funkcja. Ze względu na cel i funkcję uzasadnione jest natomiast odwołanie się do zasad odpowiedzialności członków zarządu za zobowiązania spółki, na których zresztą wzorowano się formułując treść art. 116 Ordynacji podatkowej. W myśl art. 299 k.s.h. (art. 298 k.h.), jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, członkowie zarządu odpowiadają solidarnie za jej zobowiązania. Członek zarządu może się uwolnić od odpowiedzialności, jeżeli wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie układowe, albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcie postępowania upadłościowego nastąpiło nie z jego winy. Przepis art. 116 Ordynacji podatkowej przewiduje zaostrzone, w porównaniu do Kodeksu spółek handlowych

warunki odpowiedzialności członków zarządu. Na gruncie art. 298 k.h. została ukształtowana wykładnia pojęcia „właściwego czasu” zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości lub wszczęcia postępowania układowego, która - zdaniem Sądu Najwyższego w składzie orzekającym - powinna zostać uwzględniona przy wykładni tego pojęcia użytego w art. 116 Ordynacji podatkowej. W szczególności na uwzględnienie zasługuje pogląd, według którego nie ma uzasadnienia dla mechanicznego przenoszenia do wykładni tego pojęcia użytego w Kodeksie handlowym, unormowania art. 5 Prawa upadłościowego, określającego, że wniosek o ogłoszenie upadłości powinien zostać zgłoszony w ciągu 2 tygodni od dnia ujawnienia, że majątek spółki nie wystarcza na zaspokojeniu długów (por. wyroki SN z 6 czerwca 1997, III CKN 65/97, OSNC 1997 nr 11, poz. 187; z 11 października 2000, III CKN 252/00, Lex nr 51887). Nie powinien być uznany za „właściwy” czas zgłoszenia, w którym stan majątkowy spółki kwalifikuje ją już jako bankruta, bowiem niweczyłoby to cały sens postępowania upadłościowego, pozbawiając wszystkich wierzycieli jakiegokolwiek ochrony prawnej ich interesów (wyrok SN z 18 października 2000 r., V CKN 109/00, Lex nr 52742). W niniejszej sprawie poza sporem jest, że w okresie pełnienia funkcji zarządu przez skarżących Spółka nie wywiązywała się z obowiązku - od grudnia 2001 r. do marca 2002 r. - opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, w wyniku czego powstało zadłużenie wobec ZUS. O okresie i wysokości zadłużenia dłużnik był informowany przez ZUS w przekazywanych mu upomnieniach. W dniu 3 stycznia 2002 r. dłużnik „D.” Spółka z o.o. złożył wniosek o rozłożenie na raty powstałych zaległości z tytułu składek. Organ rentowy pismem z dnia 19 lutego 2002 r. poinformował spółkę, iż jej wniosek został rozpatrzony negatywnie z uwagi na niespełnienie warunków do udzielenia ulgi w spłacie należności. Dyrektor Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. w związku z zaległościami Spółki prowadził postępowanie egzekucyjne w administracji na podstawie tytułów wykonawczych o numerach: [...], w toku którego dokonał zajęcia rachunków bankowych, prowadzonych dla zobowiązanej spółki przez Bank Zachodni WBK S.A. oraz Bank BPH S.A.. Postępowanie egzekucyjne z rachunków bankowych w Banku Zachodnim WBK S.A. oraz Banku BPH S.A., okazały się bezskuteczne.

Dyrektor Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych prowadził także postępowanie egzekucyjne z wierzytelności pieniężnych spółki na podstawie tytułów wykonawczych [...]. Wszczęta egzekucja nie doprowadziła jednak do wyegzekwowania należności z tytułu składek. W stosunku do Spółki postępowanie egzekucyjne prowadzone było także przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w G. z wniosku 4 osób fizycznych i Skarbu Państwa - Starosty G. Przedmiotem egzekucji była nieruchomości w wieczystym użytkowaniu dłużnika, położona w miejscowości G., dla której Sąd Rejonowy w G. prowadzi księgę wieczystą o numerze [...]. Jednakże na dwóch licytacjach przedmiotowej nieruchomości nie znalazł się żaden nabywca. Na skutek bezskuteczności egzekucji Komornik Sądowy umorzył postępowanie egzekucyjne. Tym samym bezskuteczność egzekucji z majątku Spółki została stwierdzona w postępowaniu egzekucyjnym - sądowym, jak również - administracyjnym, poprzedzającym wydanie decyzji o odpowiedzialność skarżących (członków zarządu Spółki) za te należności. W tym czasie wiadomym było, że Spółka nie była w stanie zaspokoić wskazanych wyżej wierzytelności, zatem już w tym momencie oczywistym było, że zgłoszenie wniosku o upadłość jest konieczne. Jak wynika z okoliczności niniejszej sprawy taki wniosek o ogłoszenie upadłości nie został zgłoszony przez skarżących. Mając powyższe na uwadze pozbawione są znaczenia prawnego zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące naruszenie prawa materialnego w kwestii obciążenie skarżących negatywnymi skutkami nie wystąpienia z wnioskiem o powołanie biegłego oraz nie przedstawienia dokumentacji księgowej spółki dla ustalenia, czy kondycja finansowa spółki uzasadniała wystąpienie z wnioskiem o ogłoszenie upadłości oraz naruszenie prawa procesowego - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 387 § 1 k.p.c. przez brak w uzasadnieniu wyroku ustalenia, na jakiej podstawie Sąd przyjął odpowiedzialność członków Zarządu Spółki za jej zaległości podatkowe, skoro spełnione zostały wszystkie przesłanki z art. 116 Ordynacji podatkowej konieczne do przyjęcia odpowiedzialności osób trzecich za zobowiązania Spółki przy jednoczesnym braku wykazania przez skarżących okoliczności uwalniających ich od tej odpowiedzialności.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.